

УДК 611/612

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І–ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Ю. Ф. Педанов, Н. М. Ващенко, А. І. Гоженко

*Одеське обласне базове медичне училище,
Одеський НДІ медицини транспорту МОЗ України*

PROBLEMS OF THE FORMATION OF THE WORLD VIEW OF THE FUTURE SPECIALISTS AT THE LEARNING OF FUNDAMENTAL SUBJECTS AT THE INSTITUTIONS OF HIGHER MEDICAL LEARNING OF THE I–II LEVELS OF ACCREDITATION

Yu. F. Pedanov, N. M. Vashchenko, A. I. Hozhenko

*Odesa Regional Basic Medical College,
Ukrainian Research Institute for Medicine of Transport of MPH of Ukraine*

У статті висвітлені проблеми формування світогляду майбутніх спеціалістів для підготовки з дисциплін “Анатомія і фізіологія людини” та “Патологія” у ВНЗ І–ІІ рівнів акредитації.

The problems of formation of the future specialist worldview during their training at “Human Anatomy and Physiology” and “Pathology” at the institutions of higher medical learning of the I–II levels of accreditation are highlighted.

Вступ. Головними темами конференцій європейських міністрів вищої освіти 28 – 29 квітня 2009 року Льовен (Фландрія) та Лювен-ля-Ньов (Валлонія) було взаємне визнання дипломів та періодів навчання, його розвиток впродовж життя, гармонізація механізмів забезпечення якості вищої освіти.

Міністрами, які відповідають за вищу освіту у країнах – учасниках Болонського процесу, на зустрічі, яка відбувалась 11–12 березня 2010 року у Будапешті і Відні, схвалено декларацію та офіційно проголошено створення Європейського простору вищої освіти [1].

Основна частина. Реформування галузі охорони здоров’я ставить основним завданням у ВНЗ І–ІІ рівнів акредитації підготовку молодших медичних спеціалістів, здатних забезпечувати висококваліфіковану допомогу.

Організація навчального процесу потребує виконання вимог програм відповідно до Державних стандартів та досягнення високого рівня практичних навичок, формування професійних вмінь.

Прогрес в освітніх і інформаційних технологіях дозволяє говорити про необхідність застосування інно-

ваційної системи викладання у ВНЗ, адаптованої до нових вимог сучасності. Головною рисою нової парадигми освіти стає перехід від концепції набуття знань, умінь і навичок до концепції освіти, що розвиває особу. Викладач повинен надати студентам основні знання про сам процес навчання, сформувати навички, які допоможуть їм у майбутньому знаходити, аналізувати і синтезувати нову інформацію, самостійно вирішувати проблеми і завдання.

Пріоритетною ідеєю діяльності сучасної вищої школи є формування інтелектуально розвиненої особи, готової до самореалізації. Визначаючи це, ми повинні виходити з розуміння освітнього процесу як організованої спільної діяльності викладачів і студентів для досягнення оптимальних результатів, виховання і розвитку суб’єктів навчання.

Процес набуття життєвого досвіду людиною визначається декількома поняттями. Навчальна діяльність – процес, в результаті якого суб’єкт набуває або змінює існуючі у нього знання, уміння і навички, удосконалює і розвиває свої здібності. Це дозволяє йому задовольняти потреби інтелектуального зростання і персонального розвитку. Педагогічний процес двосторонній. З одного боку, викладач подає

матеріал і керує цим процесом. З іншого – виступають студенти, для яких дидактичний процес набуває характеру навчання, тобто активного оволодіння матеріалом [2].

Фундаментальна перебудова усієї системи освіти в ході реформи, що проводиться сьогодні, має на увазі перехід до системної підготовки фахівців нової форми, що активно залучає студентів до процесу професійного становлення, спрямованого на розвиток творчої активності особи. Тому підготовка у вищій школі потребує нової орієнтації педагогічного процесу, пов'язаного з використанням нових педагогічних підходів, освітніх технологій і змісту професійної підготовки.

Освітній процес – це професійно організована взаємодія педагога з суб'єктами навчання, що включає усі елементи навчально-виховної роботи. Поняття “освітній” і “педагогічний” процеси мають багато спільного – наявність структури, компонентів, значення, функціональної спрямованості. Відмінності: в центрі освітнього процесу стоїть студент, і зусилля усіх педагогів спрямовані на його досягнення. У центрі педагогічного процесу знаходиться педагог. Він – організатор і керівник взаємодії зі студентами, уважно ставиться до того, що і як засвоюють студенти [3].

У сучасних умовах медичне училище забезпечує не лише систему загальноосвітніх і спеціальних знань, умінь і навичок студентів, але також формує і розвиває у них потреби самостійного набуття знань та умінь. Тому підготовка майбутнього медичного фахівця, на наш погляд, найефективніше відбуватиметься в процесі організації самостійної пізнавальної діяльності студента, спрямованої на постановку і рішення ним самим конкретних навчальних завдань (пізнавальних, дослідницьких, перетворюючих, проектних тощо). Ефект від самостійної роботи можна отримати тільки тоді, коли вона зорганізується і реалізується в освітньому процесі в якості цілісної системи, що охоплює усі етапи навчання студентів у ВНМЗ.

Самостійна робота сприяє максимальній активності студентів у різних аспектах: організації розумової праці, пошуку необхідної інформації, участі в науково-дослідній роботі, конкурсах, олімпіадах, конференціях. Психологічні передумови розвитку самостійної роботи студентів полягають у їх успіхах у навчанні, позитивному до неї ставленні, розумінні того, що при правильній організації набуваються навички і досвід творчої діяльності.

Роль викладача при цьому полягає в правильному орієнтуванні і консультуванні, у формуванні освітньої

спрямованості студентів, прагнення їх до саморозвитку і самовдосконалення, розвитку навичок самоорганізації діяльності. Обов'язковою умовою є створення позитивного психологічного мікроклімату, стимулювання впевненості у власних силах, самостійності і наполегливості в рішенні поставлених завдань.

Єдність викладання і навчання – основна дидактична ознака. Студент у системі цих стосунків виступає як об'єкт викладання і як суб'єкт навчальної діяльності. Це вимагає від нього вміння планувати, організувати свою діяльність, визначати навчальні дії, необхідні для успішного навчання, програму їх виконання на конкретному матеріалі, чітку організацію вправ для їх формування.

Істотним показником студента, як суб'єкта навчальної діяльності, є його вміння виконувати усі її форми і види. Проте, за даними опитування студентів Одеського обласного базового медичного училища, більшість з них на початок занять не вміє слухати і записувати лекції, конспектувати літературу, а також виступати перед аудиторією, вести дискусію, давати аналітичну оцінку проблемам. Опитування показало, що 27,7% студентів прагнуть добре вчитися, 63,8% – не завжди стараються, 8,5% – не прагнуть до хорошого навчання.

Змінити існуючий стан справ допоможе новий погляд, де центральним суб'єктом стає студент. Це можна звести до таких пунктів: він бере на себе відповідальність у навчанні, до процесу залучається попередній досвід студента, усвідомлює особисту мету і результати; робить наголос на розуміння і глибоке засвоєння матеріалу, а не на заучування інформації; викладач стає помічником і експертом [4].

Факторний аналіз навчальної мотивації студентів ООБМУ I–IV курсів дозволяє виявити специфічні особливості. Особливістю студентів I курсу є те, що мотив “отримати диплом” не увійшов ні до одного з виділених нами чинників, на II курсі він входить до складу першого чинника структур. На III курсі навчання мотиви “придбати глибокі і міцні знання” і “отримати інтелектуальне задоволення” не увійшли до складу жодного з виділених нами чинників. Мотив “придбати глибокі і міцні знання” підвищує свою значущість у структурі навчальної мотивації лише на IV курсі. При цьому мотив “не відставати від однокурсників” не увійшов до складу жодного з виділених нами чинників. Помітною особливістю регресивного аналізу результатів, отриманих від студентів IV курсу, є те, що кількість мотивів, що впливають на академічну успішність студентів, збільшується, хоча при цьому загальний рівень мотивації знижується [5].

Формування студента як суб'єкта навчальної діяльності – процес не одномоментний, а тривала цілеспрямована спільна діяльність викладача і студента. Виділяють декілька послідовних стадій цього процесу. Перша стадія – стадія адаптації до умов ВНЗ. На цій стадії домінує активне пристосування студентів до нових умов, відбувається засвоєння вимог ВНЗ I–II рівня акредитації, усвідомлення своїх прав і обов'язків. Друга стадія – ідентифікація з вимогами навчальної і навчально-професійної діяльності. Ця стадія спрямована на активне засвоєння і кваліфіковане виконання студентом своєї соціальної ролі; вона припускає підготовку студента до майбутньої спеціалізації, свідоме керівництво власною діяльністю і поведінкою на основі усвідомлених мотивів і мети. Третя стадія – самореалізація в освітньому процесі, яка полягає в цілеспрямованому формуванні особових якостей і професійних умінь. При цьому забезпечується в усіх видах діяльності взаємозв'язок і з'єднання мотивів і мети, внутрішніх інтенцій із зовнішнім педагогічним впливом. На цій стадії зростає усвідомлена самореалізація в різних видах діяльності. Суть четвертої стадії – стадії самопроекування професійного становлення – полягає в прояві суб'єктності студента, який здійснює самостійне, цілеспрямоване перетворення початкових здібностей і особистих властивостей в соціально і професійно значимі якості.

Таким чином, особливістю сфери освіти є та обставина, що споживачі освітніх послуг є активними учасниками процесу навчання, тобто суб'єктами навчальної діяльності. Квазіпрофесійна діяльність студентів у ВНЗ включає аудиторні і позааудиторні заняття, самостійну і навчально-дослідницьку роботу студентів, навчальні і виробничі практики – найважливіший пізнавальний ресурс тих, хто навчається, що багато в чому визначає успішність освоєння ними майбутньої професії медпрацівника [6].

Що стосується роботи зі студентами, які не здатні стовідсотково засвоювати матеріал, ми беремо на себе сміливість запропонувати такі заходи, які можуть скласти програму роботи з ними. Вони направлені на системне підвищення якості освіти шляхом розвитку освітнього середовища для студентів та фахового середовища для викладачів.

Слід зазначити, що фундаментальні медичні дисципліни супроводжуватимуть фахівця весь професійний шлях. Особисту увагу слід приділити морфофункціональним – анатомії і фізіології та патології.

Про необхідність вивчення фундаментальних наук – анатомії і фізіології писав професор університету Святого Володимира (м. Київ) А. П. Вальтер (1817 – 1889), який видав книгу “Анатомія тіла людини” (1853) та одночасно викладав анатомію у Київському військовому фельдшерському училищі [7].

Видатний хірург професор М. І. Пирогов підкреслював необхідність займатися анатомією на всіх курсах в процесі навчання і після нього [8].

З цією метою нами пропонуються до використання у навчальному процесі “Практичний посібник з анатомії і фізіології” (2008) і “Практичний посібник з патології” (2009), на що отримано свідоцтво “Авторське право” [9, 10].

Висновки. Для реалізації системного підвищення якості навчання засобами сучасних інформаційних технологій у медичному училищі необхідно забезпечити:

- Розвиток інформаційної компетентності студентів.
- Оптимізацію використання робочого часу.
- Оновлення навчально-методичної та інтерактивної бази училища.
- Підвищення кваліфікації викладачів з питань використання інформаційних технологій у навчальному та виховному процесі, розробки навчально-методичних матеріалів сучасного покоління.
- Розповсюдження досвіду у фаховому педагогічному середовищі.

Концептуальна основа заходів передбачає:

1. Успішність освітнього процесу визначається ступенем зацікавленості усіх його учасників в позитивних, особисто значимих результатах.

2. Досягнення високих освітніх результатів кожним студентом можливе при вирішенні завдань оптимального поєднання:

- Основної і додаткової освіти.
- Різноманітних форм навчальної діяльності.
- Вимог стандарту та індивідуальних здібностей студентів.
- Емоційно-психологічної комфортності й інтенсивної навчальної діяльності.

3. Побудову емоційно привабливого освітнього середовища, що формує імідж училища (престиж, компетентність, творчість, гра, відкритість, розвиток).

Середовище ВНЗ I–II рівнів акредитації – унікальне, оскільки створює особливий устрій, внутрішню (приховану від зовнішнього спостерігача) програму природної взаємодії учасників освітнього процесу: студентів і викладачів, що дозволяє, завдяки своїм

провідним характеристикам (цілісність, варіативність, діалогічність), значно впливати на дані процеси.

Розвиток освіти потребує подальшого вдосконалення – необхідність пошуку сучасного механізму впровадження інформаційних технологій як гарантії ефективного навчання.

Література

1. Будапештсько-Віденська декларація про створення Європейського простору вищої освіти, 12 березня 2010 р.
2. Тимошенко О. Освіта України в контексті розвитку світових тенденцій / О. Тимошенко // Вища освіта України. – 2009. – № 2. – С. 90.
3. Бойко А. Проблеми розвитку української освіти в умовах євроінтеграції / А. Бойко // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – С. 44.
4. Андрущенко Т. Освіта України в системі цінностей “розколотого світу” / Т. Андрущенко // Вища освіта України. – 2009. – № 2. – С. 31.
5. Папшева Н. Д. Применение активных методов обучения для повышения качества подготовки специалистов / Н. Д. Папшева, О. М. Акушская // Труды Международного симпозиума “Надежность и качество”. – 2007. – Т. 1.
6. Инновационные методики в преподавании в медицинском вузе / Ю. Г. Шапкин, С. В. Капралов, Р. Х. Хильгияев [и др.] // Саратовский научно-медицинский журнал. – 2011. – Т. 7, № 4.
7. Вальтер А. П. Анатомия человеческого тела / А. П. Вальтер. – К. : Универс. типогр., 1852. – 550 с.
8. Пирогов Н. И. Избранные педагогические сочинения. Университетский вопрос / Н. Пирогов. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1953. – С. 332.
9. Педанов Ю. Ф. Практическое пособие по анатомии и физиологии человека / Ю. Ф. Педанов ; под ред. А. И. Гоженко. – Одесса : Астропринт, 2008. – 52 с.
10. Педанов Ю. Ф. Практическое пособие по патологии / Ю. Ф. Педанов ; под ред. А. И. Гоженко. – Одесса : Астропринт, 2009. – 36 с.

Отримано 18.04.14